

DE GEVAREN DER MODERNE SOCIOLOGIE.

(*Samenvatting van het referaat, te houden door Prof Dr H. Dooyeweerd op het C.S.B.-Congres van 1—6 Sept. a.s.*).

I - De grondlegging van de moderne sociologie als zelfstandige wetenschap van de menselijke samenleving vindt haar onmiddellijke aanleiding in de oppositie tegen de natuurrechtelijke (door haar metafysisch genoemde) beschouwing van de sociale verhoudingen en de desillusie over de door deze geïnspireerde Fransche Revolutie

Dit bracht de nieuwe wetenschap in een natuurlijk bondgenootschap met de historische denkwijze, die zich evengoed tegen het apriorisme van de natuurrechtsschool had gekeerd.

Haar grondleggers, *de St. Simon* en *Auguste Comte*, ontleenden aan de Romantiek en de Historische School de z.g.n. universalistische opvatting van de samenleving als een organisch geheel, welks deelen slechts uit hun functie binnen het geheel zijn te vatten. Zij deelden ook de historistische kijk op de werkelijkheid die zich onder invloed van de eerstgenoemde stroomingen begon baan te breken. Wat hen van Romantiek en Historische School scheidde was hun invoering van de pseudo-natuurwetenschappelijke methode en de positivistische denkwijze, die de sociale feiten als zinnelijk waarneembare objectieve gegevens beschouwde.

II - De moderne sociologie heeft van meetaf gelaboreerd aan een gemis aan critische bezinning op den aard der problemen, waarvoor de menselijke samenleving het wetenschappelijk onderzoek stelt. Zij is er

tot nu toe evenmin in geslaagd haar onderzoekingsveld en haar verhouding tot de onderscheiden vakwetenschappen, die de menselijke samenleving onder verschillende *modale aspecten* bezien, behoorlijk te bepalen en af te grenzen.

Dit gemis aan kritische bezinning verklaart ook de chaotische verscheidenheid van opvatting, die toch in de sociologie sinds *Comte* openbaart in zake de eigenlijke taak en het onderzoekingsveld dezer nieuwe wetenschap.

Het aantal richtingen en scholen is schier onoverzienbaar geworden.

III - Ten aanzien van de opvatting in zake taak en onderzoekingsveld der sociologie laten zich vijf hoofdopvattingen onderscheiden, die echter weer in tal van richtingen uiteengaan:

A. - *Totaliseerende richtingen.*

1° - (de oudere opvatting): De sociologie is een positivistische filosofie van de samenleving, die de laatste in den samenhang van al haar aspecten heeft te onderzoeken en de sociale feiten uit haar oorzakelijke samenhang heeft te verklaren.

2° - De sociologie valt uiteen in een sociale filosofie, die „metaphysische” sociale waardeeringsmaatstaven moet opstellen, en een empirische sociologie als synthetische totaal-wetenschap der samenleving, die de causale wetten heeft op te sporen, welke de *werkelijke* sociale verschijnselen beheerschen (*Oppenheimer* c.s.).

B. - *Richtingen met beperkte taakopvatting.*

3° - De sociologie is een vakwetenschap, van de sociale vormen of elementaire betrekkingen, waaruit alle gecompliceerde sociale verschijnselen in vervlechting zijn opgebouwd. (*Simpel, v. Wiese, Vierkandt* en ten deele *Tonnies*). Buiten

haar onderzoekingsveld vallen de sociaal-psychologische oorzaken (de gevoelsaandriften), die de sociale betrekkingen in het leven roepen en de doeleinden, die in deze betrekkingen worden nagestreefd. Deze behoren tot het terrein resp. van de sociale psychologie en van de op den inhoud der sociale vormen gerichte wetenschappen (economie, rechtswetenschap, godsdienstleer, ethiek enz.).

4° - De sociologie is een generaliseerende hulpgemeenschap voor de volstrekt individualiseerende historische wetenschap (*Max Weber, Troeltsch* e.a.).

5° - De sociologie is een formeele cultuurfilosofie, die de metafysische (de structuur der geestelijke realiteit onthullende) en de methodische grondslagen allen z.g.n. geesteswetenschappen (inbegrepen de psychologie) heeft te leggen (*Theodoor Litt.* c.s.; op geheel anderen grondslag ook *Othmar Spann*).

IV - Ten aanzien van de methode der sociologie laten zich de volgende opvattingen onderscheiden:

1° -- (De oudere, maar nog geenszins overwonnen opvatting): De sociologie moet de natuurwetenschappelijke verklarende methode volgen.

2° - (*Max Weber* c.s.). De sociologie moet een cultuurwetenschappelijke methode volgen, dien den subjectieven zin van het sociale handelen onder benutting van z.g.n. ideaaltypen tracht te verstaan uit de aan dit handelen ten grondslag liggende motieven en het met gebruikmaking van de bekende natuurwetten op deze wijze in zijn waarschijnlijksten afloop tracht te verklaren.

3° - De sociologie moet met uitschakeling van het onbruikbare causaliteitsbegrip een „geesteswetenschappelijke methode volgen, die de

deel-verschijnselen uit de structuur van het geheel tracht te verstaan. (*Othmar Spann* c.s.).

4° - De sociologie moet als grondleggende cultuurphilosophie een phaenomenologische methode volgen, die de wezens-structuur der geestelijke werkelijkheid blootlegt (*Theodor Litt* c.s.).

V - De gevaren van de moderne sociologie schuilen primair in haar scheeve visies op de sociale *werkelijkheid*, welken intrinsiek normatieve aspecten geheel worden uitgeschaakeld.

In de tweede plaats (hiermede samenhangende) in de historische, resp. formalistische nivelleering van de onderscheiden individualiteitsstructuren der samenleving het gemis aan inzicht in het *principieele* verschil tusschen de *ongedifferentieerde* en de *gedifferentieerde* structuren, tusschen *structuur-principe* en *menschelijke vormgeving*, en in den ondermijnenden invloed, die daarvan uitging op den eerbied voor de fundamenteele instituten van huwelijk, gezin, staat en kerk en voor het rechtsleven.

In de derde plaats is de politieke propaganda, die is gedreven met verschillende harer onhoudbaar gebleken theorieën en de suggestieven invloed die hiervan op een geestelijke ontwortelde massa, resp. een geestelijk ontwortelde élite (*Marxistische* en *evolutionistische* sociologie, *Durkheim's* „sociologisme“, *Pareto's* sociologische leer der residuen en ideologieën, en de *rassensociologie* als twee van de „wetenschappelijke grondslagen“ voor de fascistische en nationaal-socialistische propaganda-methoden enz. enz.).

In de vierde plaats in de bij vele richtingen te signaleeren overspanning van de beteekenis van het instinctieve driftleven tot eigenlijken

genetischen grondslag voor de menselijke samenleving (hier dringt de invloed van *Freud's* z.g.n. diepte-psychologie in sterke mate door).

In de vijfde plaats in een „sociologisme“, dat in bond met het moderne „historisme“ heel het geestelijk leven tot een product van de tijdelijke samenleving in haar historisch ontwikkelingsaspect verklaart en daarin slechts een symptoom is van het geestelijk ontwortelingsgevoel onzer Westersche cultuur.

VI - Deze gevaren dienen onze oogen te openen voor de dringende noodzaak van een beoefening der sociologie op schriftuurlijke grondslag.

Primaire eisch is daarbij reformatie van de gangbare visie op de *sociale werkelijkheid*, waartoe een schriftuurlijke wijsbegeerte noodzakelijke voorwaarde is.

Zulk een ge-reformeerde sociologie zal wel degelijk profeit dienen te trekken van hetgeen tot nu toe door het sociologisch onderzoek is verricht, maar onder sterke schifting van de hierbij ontdekte *werkelijke standen van zaken* en de wereldbeschouwingen en *ideologieën*, die zich achter de gepretendeerde onbevooroordeelheid van het wetenschappelijke onderzoek verbergen en de wetenschappelijke interpretatie der feiten op fundamenteele wijze beïnvloeden.